

recteur Prof. Dr C.H.Edelman

(047.1)
380 II

631.47 (-.715.4)

631.475 (-.715.4)

631.445.14 (-.715.4)

STICHTING VOOR BODEMKARTERING
WAGENINGEN
BIBLIOTHEEK

DE BODEMGESTELDHEID VAN DE N LKSPOLDER

door:

Ir J. Gossen,
bodembkundige bij de Stichting
voor Bodemkartering,
en J.A.v.d.Hurk,
Karteerder.

Wageningen, December 1953.

I N H O U D

- Woord vooraf
- I Inleiding
- II Algemene beschrijving van de bodemgesteldheid
- Het kleidek
- Het veen
- De zandondergrond
- De vervening
- De lagen { ribben
{ zetwallen
- De trek- of petgaten
- Aangemaakte kraggegronden
- Ondiep verveend Land
- III Legendabeschrijving van de bodemkaart
- IV Legendabeschrijving van de Cultuurkaart
- V De zanddieptekaart.

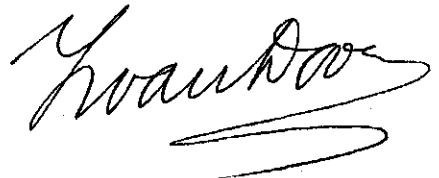
WOED VOORAF

Het achterstaande rapport werd vervaardigd in opdracht van
de N.V. Ontginningsmaatschappij "De Drie Provinciën".

Het veldwerk werd uitgevoerd door de karteerder J.A. van der Hurk,
onder leiding van Ir J. Gossen.

De kartering vond plaats in de herfst van 1953.

DE ADJUNCT-DIRECTEUR VAN DE
STICHTING VOOR BODEMKARTERING,

(Z. van Doorn)

I INLEIDING

Het gekarteerde gebied ligt in het Waterschap "De Stroomkant" in de gemeente Weststellingwerf (prov. Friesland) ten n van Eledijke en ten z van de Linde.

De oppervlakte van het gekarteerde gebied bedraagt ca 30 ha. Het bestaat merendeels uit brede- en smalle trekgraven met daar tussen smalle stroken land, de zgn. hagen. In het midden van het object is nog een vrij brede strook vast veenland aanwezig. Het gehele object wordt omgeven door vast veenland, dat in het noorden en westen slechts een smalle strook beslaat, maar in het zuiden en oosten een vrij grote oppervlakte inneemt.

Resten van een vroegere bewoning werden ten oosten van de oude sluis aangetroffen.

De veldopnamen werden in de herfst 1953 met behulp van luchtfoto's 1:2500 door de karteerder J.A.v.d.Hurk verricht.

Van het object zijn 3 kaarten (1:2500) vervaardigd:

Een bodemkaart, waarop de verschillen in bodemgesteldheid zijn aangegeven. Bij de opname is speciale aandacht besteed aan de aanwezigheid van klei, de geaardheid van het veen, de diepte van vervening in de trekgraven, de aard en de dikte van het materiaal van de zethagen.

Een zanddieptekaart, waarop de diepte van het Pleistocene zand t.o.v. het maaiveld van het vaste veenland en de hagen is weergegeven.

Een cultuurkaart, die de cultuurtoestand van het gehele object weergeeft.

II ALGEMEENE BESCHRIJVING VAN DE BODEMGESTELDHEID

Het gekarteerde gebied heeft oorspronkelijk deel uitgemaakt van een vlak veenlandschap, dat bedekt was met een 20 - 30 cm dik kleidek.

De pleistocene zandondergrond komt voor op wisselende diepte.

Het kleidek, dat op de vaste veenprofielen ca 20 - 30 cm dik is, bestaat uit humeuze, bruingrijze, kalkloze klei, die soms vrij knippig aan doet. Dicht bij de Linde is het kleidek het dikst (ca 40 cm) en wordt naar het zuidgaande dunner. Met het dikker worden van het kleidek gaan tevens gepaard een meer knippig karakter en een grijzere kleur.

Plaatselijk kan het kleidek een zeer sterke roestontwikkeling vertonen. Ook kan men er ijzeroer-laagjes in aantreffen van 5 - 10 cm dikte. Waar echter dikkere lagen ijzeroer voorkomen zijn deze als een apart bodemtype op de kaart aangebracht.

In het object komen zeer plaatselijk kleine oppervlakten voor, die men 10 - 15 cm bezand heeft. Door de geringe oppervlakte en de grillige ligging is dit niet nader gekarteerd.

De profielbouw van het veen in het object is verschillend. Het zuidelijkste deel van het object bestaat geheel uit zeggeveen, evenals een klein gebied langs de Linde. Het resterende deel bestaat uit mosveen op zeggeveen tot maximaal 60 cm dikte. De bovenste 60 à 80 cm is bijna steeds verteerd en plaatselijk verwerkt. Langs de Linde is het zeggeveen en mosveenpakket meestal tot ca 1.50 m zwart en verteerd.

Bij de Linde komen kleine oppervlakten voor waar het profiel een zéér duidelijke "geulinvloed" heeft. Het profiel heeft een meer kleiig karakter met vrij veel rietwortels. Dit staat op de bodemkaart onder het symbool G.

De zandondergrond vertoont in het gekarteerde gebied een zwak golvend karakter en bevindt zich over het algemeen op vrij grote diepte (gemiddeld tussen 2 en 3 m beneden het maaiveld van het vaste veenland en de hagen). De isohypsen zijn gelegd met een interval van 0.5 m.

De vervening is machinaal geschied, uitgezonderd in het vaste veenland, waar zich enkele smalle trekpaten bevinden, die met de hand uitgeveend en later weer aangemaakt zijn. De vervening met de hand ging slechts tot ca

0.5 m diepte (de dikte van het mosveen). Plaatselijk is men tot een diepte van 1.50 m gegaan. In het meest westelijke trek gat heeft men ook met de hand verveend, hetgeen blijkt uit de op ca 1 m onder water aanwezige strook vast veen. Hier en daar zijn in deze strook gaten geslagen.

De machinale verveening ging tot ca 2 m diepte. Waar de specie beter was in verband met de grotere dikte van het mosveen heeft men tot 2.5 m verveend.

Over het algemeen kan men zeggen, dat tot ca 2 m verveend is, plaatselijk iets dieper of ondieper.

De hagen zijn brede- of smalle stroken land naast de trek gaten, waarop men de turf droogt. Zij worden naar de profielbouw verdeeld in ribben of zetwallen.

De ribben zijn stroken land met bijna geheel onverwerkte veenprofielen (hoogstens tot 50 cm verwerkt). Het veen wordt door een kleidek van ca 25 cm afgedekt. Op het kleidek komt dikwijls een laagje sterk ingedroogd veen ("notveen") voor, als restant van de veenspecie, die er te drogen gelegd heeft.

De zetwallen zijn stroken land, welke uit ca 2 m verwerkt materiaal op vast zeggeveen zijn opgebouwd. Deze zetwallen zijn ontstaan uit het voor de verveening ongeschikte materiaal. Door de menselijke invloed op het ontstaan kunnen de zetwallen in gaardheid, dikte en breedte van plek tot plek verschillend zijn. Hierdoor is het verstrekken van nauwkeurige gegevens uiterst moeilijk.

In het object is onderscheid gemaakt tussen de matig kleifige, de venen en de zandhoudende-venige zetwallen.

Ca 200 m ten zuiden van de Linde in het oostelijk deel van het object ligt een smalle ijzeroerbank (a₃₀ op de bodemkaart). Hier bevindt zich ca 50 cm ijzeroer op mosveen op zeggeveen. Vermoedelijk is dit een dijkje geweest.

De trek- of petgaten zijn de na de verveening achtergebleven vrij die gaten. De weinige begroeiing in de trek gaten duidt op een diepe ligging v

de slikondergrond, als gevolg van een machinale vervening. Opvallend is, dat aan de westkant van de trekpaten een smalle strook voorkomt met waterplanten o.a. biezen, lisdodden, riet. Deze begroeiing is het gevolg van de hogere ligging der sliklaag, door het terugstorten van onbruikbaar materiaal bij de vervening.

Enkele trekpaten zijn echter meer of minder verland:

- a Het middelste trekpat in het zuidoosten, oostelijk van de strook vastveenland is bijna geheel met slik gevuld. Hier staat nog slechts ca 1 m water op het slik.
- b In het noorden van het 3e trekpat van het westen af gerekend heeft men veenbagger van de gekanaliseerde Linde gebracht. Hierop groeit prima riet, dat een kraggelaagje vormt op het ingebrachte materiaal.
- c Het 2e trekpat van het oosten af, vlak ten zuiden van de Linde is geheel gevuld met bagger. Het maaiveld ligt op gelijke hoogte als dat van de omliggende ribben.
- d In het meest westelijke trekpat bevindt zich in het midden een ca 5 m brede strook vast zeggeveen ca 1 m onder water. Dit zou een restant zijn van een vroegere vervening met de hand.

In het object komen een paar kleine oppervlakten aangemaakte kraggegronden voor. Zij zijn ontstaan door tijdens de vervening op de kragge, in een trekpat de onbruikbare specie te storten. Afhankelijk van de aard en de dikte van deze bovenlaag is het aangemaakte land beter of slechter. Dit bodemtype beperkt zich tot het zuidwestelijke deel van het object.

Ten westen van de grote petpaten komt in het vaste veenland ondiep verveend land voor. Hier is met de hand het aanwezige mosveen weggegraven. De diepte varieert van 50 - 150 cm. De ontstane petpaten zijn later weer met zetwalmateriaal opgevuld. In het terrein is dit te herkennen als een ondiepe laagte ("alenk"), waarin tevens de greppels gelegen zijn.

Soms is een verteerd kraggelaagje aanwezig.

III LEGENDA-BESCHRIJVING VAN DE BODEMKAART

De legenda van de bodemkaart is verdeeld in twee groepen:

1e Met betrekking tot de zandondergrond

- a Zand vrij diep (1.50 - 2.00 m beneden het maaiveld van het vaste veenland en de hagen).
- b Zand diep (> 2.00 m beneden het maaiveld van het vaste veenland en de hagen).

2e Met betrekking tot de veenprofielen

- a Vast veenland en ribben
- b Zetwallen
- e Ondiep verveend land
- f Aangemaakte gronden
- g Geul opvulling
- h Opgevulde trekaten
- w Open water

a Vast veenland en ribben

Deze gronden bestaan uit onverwerkte veenprofielen, die plaatselijk 60 - 80 cm verwerkt kunnen zijn. Langs de Linde kunnen profielen voorkomen die tot ca 1.50 m zwart verteerd zijn. Het geheel is bedekt met 20 - 30 cm bruingrijze kalkloze klei, die plaatselijk sterk roestig kan zijn. De ijzerverrijking kan soms de vorm aannemen van ijzeroer. Indien deze ijzeroerlaagjes dikker dan 5 - 10 cm zijn, werden zij als een apart bodemtype op de kaart onderscheiden.

a₂ Ca 25 cm klei op 60 cm verteerd mosveen met op 80 cm zeggeveen

a₃ Ca 25 cm klei op verteerd mosveen met op 45 cm zeggeveen

a₃₀ Als a₃, maar met veel ijzeroer (± 50 cm) in de bovengrond plaatselijk tot 50 cm verteerd of vergraven.

a₄₀ Als a₄, maar met ca 20 cm ijzeroer in de bovengrond.

b Zetwallen

De zetwallen zijn opgebouwd uit ca 2 m matig kleiig- of venig zetwalmateriaal. Tevens komt plaatselijk een stuk ingedroogd veenlaagje van ca 20 cm dikte als residu van de turffabricage voor ("motveen").

b₂ Matig kleiige zetwallen, ca 200 cm matig kleiig zetwalmateriaal op vast zeggveen.

Matig kleiige zetwallen ter breedte van 1 - 2.50 m gelegen langs de ribben, zijn op de kaart met een ||||| teken aangegeven. Qua profielopbouw komen ze geheel overeen met de matig kleiige zetwalprofielen.

b₃ Venige zetwallen, ca 200 cm venig zetwalmateriaal op vast zeggveen. Plaatselijk kunnen in het profiel kleibrokken voorkomen.

b₃₀ Als b₃, maar met ijzeroer vermengd.

b_z Zandhoudend venige zetwallen, ca 175 cm zandhoudend venig zetwalmateriaal op vast zeggveen.

e Ondiep-verveend land

e_{1k} Verwerkt veen tot een dikte van 50 - 150 cm op vast zeggveen.

De bovengrond bestaat uit ca 20 cm kleiig materiaal.

f Aangemaakt land

f_{1k} Aangemaakte kraggelanden, ca 10 cm kleiige bovengrond op veraard veen met op 45 cm een ca 15 cm dik verteerd kraggelaagje op dik pappig slik.

G Geulopvulling

Ca 60 cm kleiig materiaal vermengd met rietwortels op verteerd zeggveen

h Opgesulde trekpaten

In het object zijn 2 trekpaten, die men tijdens de kanalisatie van de Linde volgespoten heeft met bagger. Het middelste van de 3 trekpaten

aan de oostkant in het noorden is geheel gevuld. De maaiveldshoogte hiervan is gelijk aan die van de omringende ribben.

Het grote trekpat in het midden is slechts gedeeltelijk opgevuld. Op de bagger heeft zich rietgroei ontwikkeld en heeft zich een kraggelaagje gevormd. Van noord naar zuid gaande wordt deze kragge slechter begaanbaar door het vervloeiën van de bagger in de nabijheid van het open water.

vhk Met bagger volgespoten trekpat met ca 5 cm dik kraggelaagje

vh Als vnk, zonder kragge. Maaiveld op gelijke hoogte als dat van het vaste veenland en de ribben

w Open water

Pet- of trekpaten nog niet met kragge dichtgegroeid. Hier bevindt zich de vaste veenondergrond gemiddeld 2 - 2.50 m beneden het maaiveld van het vaste veenland. Waar een begin van kraggegroeï optreedt, is dit op de kaart met het teken aangeduid.

IV LEGENDA-BESCHRIJVING VAN DE CULTUURKAART

Bij de opname van de Cultuurkaart wordt van het principe uitgegaan dat de cultuurtoestand van het object vergeleken dient te worden met die van de omliggende cultuurlanden. Dit is dan ook de reden dat de cultuurkaart iets verder dan de begrenzing van het object is opgenomen.

Door de vervening heeft de cultuurtoestand van het object een drastische verandering ondergaan. Op de grotere complexen vast veenland na is alles harschapen in wild graasland.

Graslanden

vgG Vrij goede graslanden, in gebruik als hooi- en weiland. In het grasbestand komen slechts weinige slechte grassen voor zoals meelraai, schapengras en biezen.

mg Matige graslanden, in gebruik als hooi- en weiland. De grasmat is vrij onregelmatig en bestaat uit vrij veel onkruiden en biezen.

vwaG Verwaarloosde graslanden, in gebruik als hooi- en weiland. In het grasbestand komen onkruiden en veel biezen voor.

wig Wilde graslanden. Niet in gebruik. Hoofdzakelijk begroeid met biezen, zeggegrassen, rietopslag, distels en schapengras.

Woeste gronden

wcG Woeste gronden, begroeid met riet, biezen, slingerplanten, bramen en houtopslag.

Rietlanden

gr Goede rietlanden, begroeid met mooi dun lang "schoon" riet.

w Open water. Bij een begin van kraggegroeï is het teken aan-gebracht.

V DE ZANDDIEPTEKAART

De zanddieptekaart geeft de diepte aan van de zandondergrond ten opzicht van het maaiveld van het vaste veenland en de hagen. Daar de hoogteligging van het complex ten opzichte van N.A.P. of F.Z.P. niet bekend was, is de zanddiepte hierop niet teruggerekend.

De gemiddelde zanddiepte ligt 2 - 3 m beneden het maaiveld. Gezien deze diepe ligging is er geen onderzoek ingesteld naar de dikte van het zandpakket in verband met de aanwezigheid van keileem.

De legenda spreekt verder voor zichzelf.
